

Az „átmeneti” dúcok kitartanak a házzal — mindhalálig

A sokat látott pléhkrisztus türelmesen vár sorára

BENKŐ IMRE (MTI) felvételei

Bontják a házat, amelynek építésekor a terméskő még természetes építőanyag volt

ECETFA ÉS 16 EMELET

Az ecetfa az udvar közepén a világ közepe volt. Téli reggeleken, amikor korábban ébredtem a lakás furcsa csöndjére, anyám még nem jön haza a piacról, be voltam zárva, a konyha hideg kövén állva néztem a meztelen fát. Messze felmagasodott a földszintes ház teteje fölé, mégis a szomszédos tűzfalnak csak a derekáig ért. Mint a körülötte élő emberek, azt akarta, hogy a gyerekei többre vigyék, így magvait már a tetőn szórta el, és büszkén hajladozott a tűzfal és a mi tetőnk találkozásánál megkapaszkodott satnya utódai fölött.

A fa még áll, kiszolgáltatottan a romok, beomlott pincék között, csemetéi a törmelék alatt, udvarnak már nyoma sincs. Ő a háztömbünkől megmaradt egyetlen azonosítható tereptárgy. Tipikus városi növény, a tűzfalak védelme nélkül után szegyenkezve várja a halált.

*

A Józsefváros — a főváros VIII. kerülete — rekonstrukciójának (de csúf szó!) megkezdése előtt a többi kerülethez képest itt volt a legtöbb komfort nélküli egyszoba-konyhás lakás, a teljes lakásállománynak több mint a fele. A mi házunk állítólag Mária Terézia idején épült, először istálló volt, majd az iparosodással műhelyszorra alakították át. Lehet valami alapja a szóbeszédnek, mert amikor József trónörököséről elnevezték ezt a városrészt, itt még majorságok voltak. Ötvenhatban egy felénk vetődött kisebb akna csak a tetőt meg a vakolatot tudta megromgálni, a félméteres falból terméskövek bukkantak elő, mozdíthatatlanul szemlélve a modern haditechnika gyorságát. De talán ez is csak legenda.

*

En még tujáztam — az ütközőn lógtam — a Baross utcai villamoson, amelynek őse — még Baross Gábor életében — a főváros első állandó nyomtávú villamosvonala volt a Stáció utcában.

A Kis Stáció utcában (a tényleg kicsike utca nem tudta elég rugalmasan követni a névváltozásokat) volt egy ideig Ladányi Mihály lakása (természetesen szoba-konyhás), ahová a hatvanas években el-elináztam egy üveg borral meg a zsengéimmel a hónom alatt — az a ház se áll már, helyén — az útikalauzok fordulatával élve — a kerületi pártbizottság modern épülete magasodik.

Tujáztam a villamoson, és emlékszem az utcánkban végigtrappoló lovaskocsikra, a drótostóra és vándorzenészre, a kétoldalt nyitott szemekes kocsira, a jegesre, a szódásra, és a tavaszi vasárnap délelőttönként felbukkanó verklisre. Ahogy én nőtem, ők sorra elmúltak, és nem gondolkodtam elmúlásuk fölül, mint ahogy elhallajtott tejfogaim hiánya fölül sem.

És emlékszem a szent borzalomra, amivel az előkelőbb házak kapujainak feliratát betűgöttem: „Kintornázni tilos!”, és rettegtem a kintornázóval való találkozástól, hiszen tevékenysége a „tornázásnak” — e számomra önmagában is kínos tevékenységnek — csak valami olyan borzalmas válfaja lehet, amit jobb helyeken nem is tűrnek el. (Bocsáttassék meg nekem, hogy a feliratban a *tornász* szó s betűjének hiánya sokáig nem vezetett el a lényegi különbség felismeréséhez.)

*

Úgy emlékszem, sokat félttem gyerekkoromban. Például a *kintornász*-tól, de valóságosabb dolgoktól-emberektől is. Sötét volt a ház, amelyben éltünk, távol volt az udvari véce és síkos keramikokockás folyosó, és este az ecetfa is fenyegetővé vált.

En a Bókay utcai grund törzsvevéde voltam, félttem a Pap téri gyerekektől, a Kálvária téri gyerekektől és főleg a Mátyás tér és környékétől, ahonnan nálam idősebbek is néha véresre verve jöttek haza. Ha mégis arra kellett mennem, tisztelettel köszöntöttem a Koszorú utca sarkán megfeszített Jézuskát, talán segít, ha bajba jutok, bár ő maga is elég bizalmatlanul nézett a retteggett hírű Mátyás tér irányába...

*

Gyerekkoromban soha nem láttam a házunkból kiköltözni senkit. Mindenki átmenetileg érkezett, néha egy megüresedett lakás feltörése útján, de csak az ment el, akit vittek. A lakások salétromosak, vizesek voltak, s ha a ház, egyik-másik részén, véglegesen kinyilvánította földre fekvési szándékát, „átmenetileg” jöttek a ducok, amelyek — a minap láttam — végül is túlélték a házat. Mindenki mindenkiről mindent tudott: vendégség, féltékenység, harag, ki mit főz, hogyan él, hol tart a kétszer ötméteres kert újrafelosztásáért vívott harc — mindent megfárgáltak a számomra kifürkészhetetlen indokokkal alakult, érdekvelemre szövetekezett (főképp nőnmű) alkalmi csoportok. Mikor halok, mikor hangosan ország-világ tudtára; a maguk módján a világpolitikát is. Amikor a Thék Endre utcát a hatóságok megfosztották a derék bútorgyáros nevétől (1952-t írtunk), az új névadóról, Leonardo da Vinciről csakhamar kiderítették, hogy „valami kommunista mártír” lehet. Hát így.

*

Nekem megadatott, hogy kétféle irigykedjek. Volt például egy szánkó, bátyámtól rámaradt darab, aminek támlája vagyis karfája volt. Űlni lehetett benne, de rödlizni vele nem. Így irigyelhettem azokat, akik — akár különböző lécdarabokkal összeeszkábált deszkán — a Bókay utca életveszélyes kanyarjában száguldoztak le a grund dombjáról a forgalmas úttestre. Ugyanakkor megfordultam jobb lakásokban, jártam hatalmas alkóvokban pöffeszkedő ebédlobbutorok között — apám ma is meglévő cipésműhelyéből hordtam házhöz szombatnőként a kész javításokat, így véve ki részem a család anyagi helyzetének stabili-

zálását célzó kísérletekből — s előfordultam olyan pajtásomnál, akinek a villanyvasúttal játszani volt akkora helye, mint az egész szoba, amelyben mi négyen éltünk. Most hatéves lányomnak saját szobája van lakótelepi lakásunkban. Nem szívesen időz benne, aludni is egy helyiségben szeretne velünk. Jó sorunk van ezzel a lakással, nem tagadom. De a gyerek még nem tudja, hogy az élet fura kacskaringókra képes. Már úgy nézem a szobáját, mint amelyben majd nekem kell élnem, ha férjhez megy és gyereke is lesz. Mert a szép tágas szoba egyszer szűk odúvá leszen. Van még vagy tizenöt évem a nagyobbik szobát birtokolni.

*

Allok anyámmal az új, tizenhatemeletes, szép józsefvárosi házban az erkélyen. Egyik oldalon a pusztuló, a másik felől az épülő Józsefváros. Az új házak némelyik erkélyén idős nők állnak látszólag mozdulatlanul. L-néni — mondja anyám — nagyon beteg. Megtakarított pénzének jó része elment a lakás-használatbavételi díj megfizetésére. Most azt mondja, hogy a lány, akivel el-tartási szerződést kötött, ellopta öt-ezer forintját. A rendőrség meg nem tesz semmit. Ő legszívesebben felmondaná már a szerződést, menjen a lány, úgyis olyan ritkán van otthon, csak aludni jár haza. Ki tudja, mi igaz az ötezer forintból? Amióta beköltözött az új lakásba, kétszer volt kórházban. Nagyon beteg — mondja anyám. A néni a szomszédunk volt. Akkoriban mindent látott a konyhaablakon át. El-sőnek szólt anyámnak, amikor egy gimnáziumi iskolatársnőm meglátogatott, hogy „a fia nőt hozott a lakásba”.

Képzeld — vált témát anyám —, hogy visszatérnek a régi szokások. Lent voltam az ABC-ben és az el-adó kislány úgy köszönt, hogy *alá-szolgája*. — Nem értem, hát folytatja: — Császárszalonnát kértem, de nem azt adta, amelyiket mutat-tam. Szólok neki, erre azt mondja, *alászolgája*, hátat fordít, és bemegy a raktárba.

Tudom a folytatást, anyám szívbe-teg, nem izgathatja fel magát, aznap nem ettek császárszalonnát. A bolt is viszonylag új létesítmény, a leg-szebb, legmodernebb a környéken.

*

Megyek lefelé a lifttel. Karcolások, és ami csavarhúzóval, bicskával mozdítható, az leszerelve. Nem é-nek a jelzőkörték. Az utcáról még felnézek, anyám áll az erkélyen, és int. Magasan van. Mondta, szeretnék elcserelni kisebbre a lakást, de szan-nálás után, új lakások esetén a ta-nács — bizonyára joggal — bizal-matlan, nem szívesen járul hozzá a cseréhez. Átnézek a szemben levő házra. Egyik-másik erkélyen idős ember áll. Arcvonásukat nem látha-tom, nagy a távolság. Az Illés utcában az építővállalat ebédlője fölül mun-karuhás emberek jönnek.

BÉRES ATTILA

A legifjabbak már ilyennek látják kerületüket